

การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อลดการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในเรือนจำกลาง นครราชสีมา

BUDDHA-DHAMMA INTEGRATION FOR REDUCING RECIDIVISM AMONG INMATES IN NAKHON RATCHASIMA CENTRAL PRISON

คำประนาจ คำศรี และพระมหาศักรินทร์ สุรเมธี

Kampranat Kamsri and Pnamaha Sakkarin Suramedhi

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: Suri1358355@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาระดับการลดการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางนครราชสีมา 2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสุจริตธรรมกับการลดการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางนครราชสีมา 3. เพื่อบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อลดการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางนครราชสีมา การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสานวิธีดังนี้กระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณทำโดยใช้แบบสอบถามที่มีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น 0.912 กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 100 คน จากนั้นสถิติที่เลือกใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทำการวิเคราะห์ค่าสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการสัมภาษณ์เชิงลึกร่วมกับผู้ให้ข้อมูลหลักอีกจำนวน 9 รูปหรือคน ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับการลดการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางนครราชสีมา โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.46) 2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสุจริตธรรมกับการลดการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางนครราชสีมา มีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับปานกลาง ($R=0.761^{**}$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย 3. การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อลดการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางนครราชสีมา พบว่า 1) ภายสุจริต การเข้าร่วมกิจกรรมฟื้นฟูพฤติกรรมผู้ต้องขังอย่างสม่ำเสมอ ดูแลความเรียบร้อยและความปลอดภัยในพื้นที่ควบคุม 2) วชิสุจริต การพูดให้กำลังใจแก่ผู้ต้องขังที่ต้องการกลับตัว ใช้คำพูดสุภาพเมื่อต้องตักเตือนหรือตักเตือนใจ สื่อสารอย่างตรงไปตรงมาโดยไม่ปิดเป็นความจริง 3) มโนสุจริต ความคิดเมตตาและปรารถนาดีต่อผู้ต้องขังทุกคน ตั้งใจจริงในการฟื้นฟูพฤติกรรมผู้ต้องขังอย่างต่อเนื่อง ไม่อคติหรือเลือกปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง

คำสำคัญ : การบูรณาการหลักพุทธธรรม; ลดการกระทำผิดซ้ำ; เรือนจำกลางนครราชสีมา

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the level of recidivism reduction among inmates at Nakhon Ratchasima Central Prison; 2) to examine the relationship between the principle of Sujarit-dhamma (virtuous conduct/integrity) and the reduction of recidivism among inmates at Nakhon Ratchasima Central Prison; and 3) to integrate Buddhist principles to reduce recidivism among inmates at Nakhon Ratchasima Central Prison. This study employed a mixed-methods research design. Quantitative data were collected using a questionnaire with a reliability coefficient of 0.912 from a sample of 100 individuals. Statistical analyses included frequency, percentage, mean, standard deviation, and Pearson correlation analysis. Additionally, in-depth interviews were conducted with nine key informants. The research findings revealed that: 1) the overall level of recidivism reduction among inmates at Nakhon Ratchasima Central Prison was moderate (mean = 3.46); 2) there was a statistically significant moderate positive correlation ($R=0.761^{**}$, $p < 0.01$) between the principle of Sujarit-dhamma and the reduction of recidivism among inmates at Nakhon Ratchasima Central Prison, thereby confirming the research hypothesis; and 3) the integration of Buddhist principles to reduce recidivism among inmates at Nakhon Ratchasima Central Prison included Kaya-sujarit (virtuous bodily conduct), specifically the consistent participation in inmate behavioral rehabilitation activities. Maintain order and safety within the controlled area. 2) Right Speech: Offer words of encouragement to inmates who wish to reform; use polite language when issuing warnings or making decisions; and communicate straightforwardly without distorting the truth. 3) Right Intention: Harbor feelings of compassion and goodwill toward all inmates; maintain a genuine commitment to the continuous rehabilitation of inmates' behavior; and avoid prejudice or discriminatory treatment.

Keywords: Integration of Buddhist Principles; Reduction of Recidivism; Nakhon Ratchasima Central Prison

บทนำ

เรือนจำกลางในประเทศไทยโดยทั่วไปมีภารกิจหลักในการคุมขังและฟื้นฟูผู้กระทำผิดไปพร้อมกัน แต่อย่างไรก็ตาม ยังพบข้อจำกัดทั้งด้านทรัพยากร งบประมาณ บุคลากร และมาตรการฟื้นฟูเฉพาะบุคคล ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลต่อคุณภาพและประสิทธิภาพของกระบวนการบำบัดฟื้นฟู ทำให้ผู้ต้องขังจำนวนหนึ่งไม่สามารถปรับตัวได้เมื่อพ้นโทษ และวนกลับไปกระทำผิดซ้ำ ในปัจจุบัน ปัญหาอาชญากรรมถือเป็นหนึ่งในปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความสงบสุขและความมั่นคงของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การกระทำผิดซ้ำ

ของผู้ต้องขัง หลังพ้นโทษจากเรือนจำ ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่สะท้อนถึงประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรม และมาตรการฟื้นฟูผู้กระทำผิดของประเทศ จากรายงานของกรมราชทัณฑ์ พบว่า อัตราการกระทำผิดซ้ำในกลุ่มผู้พ้นโทษยังอยู่ในระดับที่สูง โดยเฉพาะในเรือนจำขนาดใหญ่ เช่น เรือนจำกลาง ที่มีจำนวนผู้ต้องขังมาก และความหลากหลายของลักษณะการกระทำผิด ส่งผลให้การบริหารจัดการและการให้โอกาสในการฟื้นฟูมีข้อจำกัด สาเหตุของการกระทำผิดซ้ำมีหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยส่วนบุคคล เช่น ความยากจน การขาดการศึกษา หรือการขาดแนวทางชีวิตหลังพ้นโทษ ตลอดจนปัจจัยทางสังคม เช่น การตีตราทางสังคม การขาดแรงสนับสนุนจากครอบครัว และโอกาสในการมีงานทำที่น้อย ทั้งนี้ ระบบราชทัณฑ์และมาตรการฟื้นฟูจึงมีบทบาทสำคัญในการลดอัตราการกระทำผิดซ้ำ และส่งเสริมการกลับคืนสู่สังคมอย่างยั่งยืนของผู้ต้องขัง (กรมราชทัณฑ์, 2566)

การกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังยังเป็นปัญหาที่ท้าทายที่หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมต้องหาแนวทางในการแก้ไขปัญหานี้อย่างเร่งด่วนเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังที่ทวนกลับมากระทำผิดซ้ำ ปัจจัยที่ยังก่อให้เกิดการกระทำผิดซ้ำประกอบด้วยปัจจัยทางด้านตัวตน จิตวิญญาณ สังคม จิต สิ่งแวดล้อมและกฎหมาย ส่วนแนวทางในการแก้ไขการกระทำผิดซ้ำควรมีแนวทางแก้ไขแบบองค์รวมทั้งในด้านกาย จิต สังคมและกฎหมาย ไม่ทวนกลับมากระทำผิดซ้ำ ได้รับการพัฒนาทักษะฝีมือในการประกอบอาชีพที่สุจริต และสามารถดำรงชีวิตในสังคมภายนอกได้อย่างปกติโดยสังคมให้การยอมรับ (กลุ่มพัฒนาระบบบริหาร (กพร.) กรมราชทัณฑ์, 2564)

การสร้างระบบป้องกันเพื่อมิให้ผู้ต้องขังเมื่อพ้นโทษแล้วทวนกลับมากระทำความผิดซ้ำเรือนจำและพนักงานเรือนจำได้จัดทำนโยบายควบคุมการปฏิบัติงานของพนักงานเรือนจำกำหนดแนวทางวิธีการดำเนินงานเพื่อให้ผู้ต้องขังได้รับการพัฒนาตนเองปรับเปลี่ยนพฤติกรรมระหว่างอยู่ในเรือนจำวางรากฐานป้องกันในการกระทำผิดในอนาคตจัดกิจกรรมอบรม สร้างความรู้ความเข้าใจตนเอง ของผู้ต้องขังและพนักงานเรือนจำปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย โดยเฉพาะการสร้างความร่วมมือกับผู้ต้องขังในการทำกิจกรรมให้เกิดความคิดและทักษะการใช้ชีวิตพร้อมกับการประสานความร่วมมือกับองค์กรเครือข่ายเข้ามาช่วยสนับสนุนในการพัฒนาผู้ต้องขังเตรียมความพร้อมให้เกิดการใช้ชีวิต ปกติสุขในสังคม ช่วยป้องกันการกระทำความผิดซ้ำหลังพ้นโทษ (Cullen, F.T. & Gendreau, P., 2000)

เรือนจำกลางนครราชสีมาเป็นเรือนจำขนาดใหญ่ที่มีผู้ต้องขังหลากหลายประเภท และเผชิญกับปัญหาผู้กระทำผิดซ้ำเช่นเดียวกับเรือนจำอื่น ๆ ในประเทศ หน่วยงานราชทัณฑ์ในพื้นที่นี้ได้มีความพยายามในการส่งเสริมการเรียนรู้ทางธรรมะ การปฏิบัติสมาธิ และการอบรมธรรมะจากพระสงฆ์และกลุ่มจิตอาสา มาเป็นระยะเวลาหนึ่ง ทำให้เกิดข้อสังเกตที่น่าสนใจว่า ผู้ต้องขังบางกลุ่มที่เข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนามีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม มีความสงบ สุขุม และยึดมั่นในหลักคุณธรรมมากขึ้น การกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังที่พ้นโทษออกจากเรือนจำเป็นปัญหาสำคัญที่สังคมไทยต้องเผชิญอย่างต่อเนื่อง และส่งผลกระทบต่อหลายมิติ ทั้งต่อความมั่นคงในสังคม ความเชื่อมั่นในระบบยุติธรรมทางอาญา และงบประมาณของรัฐในการดูแลผู้กระทำผิด ในหลายกรณี ผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัวมีแนวโน้มกลับไปสู่พฤติกรรมเดิม อันเนื่องมาจากขาดการ

ปลูกฝังคุณธรรม ขาดระบบสนับสนุนที่เหมาะสม และไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมภายนอกได้อย่างมีประสิทธิภาพ (วรรณ อินทร์จันทร์, 2564)

เรือนจำกลางนครราชสีมา ซึ่งเป็นเรือนจำขนาดใหญ่ที่มีผู้ต้องขังหลากหลายประเภท ก็เผชิญกับปัญหาดังกล่าวเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะในกลุ่มผู้ต้องขังที่มีประวัติการกระทำผิดซ้ำหลายครั้ง แม้จะมีการจัดกิจกรรมฟื้นฟูจิตใจ อบรมคุณธรรม จริยธรรม และฝึกอาชีพต่าง ๆ แต่ผลลัพธ์ในการลดอัตราการกระทำผิดซ้ำยังไม่ชัดเจนมากนัก ส่งผลให้เกิดความจำเป็นในการแสวงหาแนวทางใหม่ที่สามารถพัฒนาและบูรณาการให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมไทยและธรรมชาติของผู้ต้องขังได้อย่างเหมาะสมหนึ่งในแนวทางที่มีศักยภาพและน่าสนใจคือ หลักสูตร 3 ที่ว่าด้วย กายสุจริต ประพฤติชอบด้วยกาย วาจาสุจริต ประพฤติชอบด้วยวาจา มโนสุจริต ประพฤติชอบด้วยใจ ซึ่งเป็นแนวคิดหลักด้านคุณธรรมที่ถูกบัญญัติไว้และได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐในฐานะเครื่องมือในการขับเคลื่อนสังคมไทยสู่ความซื่อสัตย์และโปร่งใส หลักสูตร 3 หลักคุณธรรมทั้งสามประการนี้สอดคล้องกับรากฐานทางวัฒนธรรมของไทยที่ให้ความสำคัญกับความซื่อสัตย์และจริยธรรม อีกทั้งยังสามารถเชื่อมโยงกับหลักศาสนา เช่น พุทธศาสนา ที่เน้นการละเว้นความชั่ว กระทำความดี และทำจิตใจให้บริสุทธิ์ เมื่อบูรณาการเข้ากับแนวทางการพัฒนาผู้ต้องขัง จึงสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการปลูกฝังทัศนคติและพฤติกรรมเชิงบวกได้อย่างลึกซึ้ง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2563)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเรื่อง การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อลดการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางนครราชสีมา เพื่อพัฒนาให้ให้ผู้ต้องขังมีความรับผิดชอบต่อตนเอง ลดความโน้มเอียงในการกลับไปกระทำผิดซ้ำ และสร้างความเชื่อมั่นแก่สังคมในการยอมรับผู้พ้นโทษกลับคืนสู่สังคมได้อย่างมั่นคง อีกทั้ง ยังช่วยเสริมสร้างองค์ความรู้ใหม่ให้แก่กระบวนการพัฒนาผู้ต้องขังในภาพรวม โดยเฉพาะในด้านคุณธรรมและจริยธรรม ที่เป็นพื้นฐานสำคัญของพฤติกรรมมนุษย์ และอาจกลายเป็นต้นแบบที่สามารถขยายผลไปยังเรือนจำอื่นทั่วประเทศในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการลดการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางนครราชสีมา
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสุจริตธรรมกับการลดการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางนครราชสีมา
3. เพื่อบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อลดการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางนครราชสีมา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี โดยการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์ในเชิงพรรณนา และการวิจัยเชิงปริมาณโดยการแจกแบบสอบถาม

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ เจ้าพนักงานเรือนจำกลางนครราชสีมา อำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 131 คน

2.2 ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้สูตร (Yamane, T., 1973) โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) โดยจำแนกแบ่งออกตามสายงาน สำหรับการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย ตำแหน่งบริหาร ตำแหน่งวิชาการ และตำแหน่งทั่วไป จากนั้นจึงทำการสุ่มตัวอย่างแบบง่ายตามสัดส่วนประชากรของแต่ละพื้นที่ จนได้กลุ่มตัวอย่างรวมทั้งสิ้น 100 คน

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 รูปหรือคน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามแบบประมาณค่า 5 ระดับ (เรียงลำดับจากน้อยที่สุดจนถึงมากที่สุด) จากนั้นส่งให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่านตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) นำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยใช้เทคนิค IOC (Index of Item Objective Congruence) พิจารณาจากค่า IOC มากกว่า 0.60 ขึ้นไป เมื่อนำแบบสอบถามไปทำการทดลองใช้ (Try Out) จำนวน 30 ชุด เพื่อทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) พบว่ามีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นรวมอยู่ที่ 0.912

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งใช้วิธีการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง โดยเกณฑ์ในการคัดเลือกคือเป็นผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาการที่เกี่ยวข้องหรือเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ตรง รวมจำนวนทั้งสิ้น 9 รูปหรือคน

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ดำเนินการโดยผู้วิจัยลงพื้นที่ภาคสนาม และแบบออนไลน์ จำนวน 100 คน ภายหลังจากได้รับอนุญาตอย่างเป็นทางการจากหลักสูตรบัณฑิตศึกษาภาควิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย แบบสอบถามที่ได้รับคืนทั้งหมดมีความสมบูรณ์ครบถ้วน 100% และผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่เข้าสู่กระบวนการประมวลผลและวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์

4.2 การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบทางการกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 9 รูปหรือคน โดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นแนวทางการสนทนา ให้ผู้ให้สัมภาษณ์ตอบอย่างอิสระตามแนวคิดของตนเอง การเก็บข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ ขั้นเตรียมการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยยื่นหนังสือขอความอนุเคราะห์ ประสานวันเวลา สถานที่ และเตรียมอุปกรณ์บันทึกข้อมูลและขั้นการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยสร้างความคุ้นเคย ชี้แจงวัตถุประสงค์ ขออนุญาตบันทึกเสียง พร้อมทั้งรับรองการเก็บข้อมูลเป็นความลับตามความสมัครใจของผู้ให้สัมภาษณ์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อบรรยายคุณลักษณะของข้อมูล สำหรับการทดสอบสมมติฐานจะใช้สถิติเชิงอนุมานด้วยวิธีการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหพันธ์ (Correlation Coefficient) วัดระดับความสัมพันธ์ของตัวแปร และผู้วิจัยได้เลือกใช้สถิติสัมประสิทธิ์สหพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient)

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา (Descriptive Statics)

ผลการวิจัย

1. ระดับการลดการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางนครราชสีมา พบว่า

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการลดการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางนครราชสีมา โดยภาพรวม

(n = 100)

การลดการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในเรือนจำกลาง นครราชสีมา	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและทัศนคติ	3.49	0.46	ปานกลาง
2. ด้านการศึกษาและการฝึกอาชีพ	3.55	0.76	มาก
3. ด้านประสบการณ์ทำงาน	3.35	0.53	ปานกลาง
4. ด้านการดูแลสุขภาพร่างกาย	3.47	0.57	ปานกลาง
5. ด้านการดูแลสุขภาพจิต	3.42	0.58	ปานกลาง
รวมเฉลี่ย	3.46	0.39	ปานกลาง

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับการลดการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางนครราชสีมา โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.46$, S.D.=0.39) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการศึกษาและการฝึกอาชีพ ($\bar{X} = 3.55$, S.D.=0.76) รองลงมาคือ ด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและทัศนคติ ($\bar{X} = 3.49$, S.D.=0.46) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านประสบการณ์ทำงาน ($\bar{X} = 3.35$, S.D.=0.53)

2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสุจริตธรรมกับการลดการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางนครราชสีมา

ตารางที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสุจริตธรรมกับการลดการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในเรือนจำกลาง นครราชสีมา

(n = 100)

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์(Pearson's Product Moment Correlation Coefficient)						
ตัวแปร	ด้านการ ปรับเปลี่ยน พฤติกรรม และทัศนคติ	ด้าน การศึกษา และการ ฝึกอาชีพ	ด้าน ประสบการณ์ การทำงาน	ด้านการดูแล สุขภาพ ร่างกาย	ด้านการ ดูแล สุขภาพจิต	รวม
กายสุจริต ประพฤติชอบ ด้วยกาย	0.632**	0.577**	0.602**	0.560**	0.642**	0.710**
วจีสุจริต ประพฤติชอบ ด้วยวาจา	0.648**	0.616**	0.645**	0.681**	0.656**	0.776**
มโนสุจริต ประพฤติชอบ ด้วยใจ	0.620**	0.627**	0.623**	0.599**	0.673**	0.739**
รวม	0.731**	0.699**	0.723**	0.725**	0.671**	0.761**

** มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสุจริตธรรมกับการลดการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางนครราชสีมา มีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับปานกลาง ($R=0.761^{**}$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

3. การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อลดการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางนครราชสีมา พบว่า 1) กายสุจริต การเข้าร่วมกิจกรรมฟื้นฟูพฤติกรรมผู้ต้องขังอย่างสม่ำเสมอ ดูแลความเรียบร้อยและความปลอดภัยในพื้นที่ควบคุม 2) วจีสุจริต การพูดให้กำลังใจแก่ผู้ต้องขังที่ต้องการกลับตัว ใช้คำพูดสุภาพเมื่อต้องตักเตือนหรือตัดสินใจ สื่อสารอย่างตรงไปตรงมาโดยไม่บิดเบือนความจริง 3) มโนสุจริต ความคิดเมตตาและปรารถนาดีต่อผู้ต้องขังทุกคน ตั้งใจจริงในการฟื้นฟูพฤติกรรมผู้ต้องขังอย่างต่อเนื่อง ไม่อคติหรือเลือกปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับการลดการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางนครราชสีมา โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านการศึกษาและการฝึกอาชีพ รองลงมาคือ ด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและทัศนคติ ที่เป็นเช่นนี้เพราะ ผู้ต้องขังในเรือนจำกลางนครราชสีมา มีโอกาสเข้าถึงกิจกรรมการศึกษาและการฝึกอาชีพอย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรมมากกว่าด้านอื่น การจัดอบรมทักษะอาชีพ การศึกษานอกระบบ และหลักสูตรเสริมความรู้ต่าง ๆ ช่วยให้ผู้ต้องขังเห็นทางเลือกใหม่ในการทำงานหลังพ้น

โทษ จึงเกิดแรงจูงใจที่จะไม่กลับไปสู่พฤติกรรมเดิม ด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและทัศนคติแม้จะได้รับการส่งเสริมผ่านกิจกรรมธรรมะ การเจริญสติ และการแนะแนวชีวิต แต่การเปลี่ยนแปลงด้านจิตใจและทัศนคติเป็นเรื่องที่ต้องใช้เวลาและขึ้นอยู่กับความพร้อมของผู้ต้องขังแต่ละคน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ภาณุวัฒน์ มีเพียร และ บุญเหลือ บุญมาลา (2565) ได้วิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่ทำให้มีการกระทำผิดซ้ำในคดียาเสพติดของผู้ต้องขังเรือนจำกลางอุดรธานี” ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ทำให้มีการกระทำผิดซ้ำในคดียาเสพติดของผู้ต้องขังเรือนจำกลางอุดรธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับงานวิจัยของ พรกมล ยงดี และคณะ (2568) ได้วิจัยเรื่อง “ปัจจัยและแนวทางการป้องกันการกระทำผิดซ้ำในผู้ต้องขังคดียาเสพติด กรณีศึกษาจากเรือนจำกลางนครปฐมและเรือนจำกลางบางขวาง” ผลการวิจัยพบว่า การป้องกันการกระทำผิดซ้ำในผู้ต้องขังคดียาเสพติด กรณีศึกษาจากเรือนจำกลางนครปฐมและเรือนจำกลางบางขวาง ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง

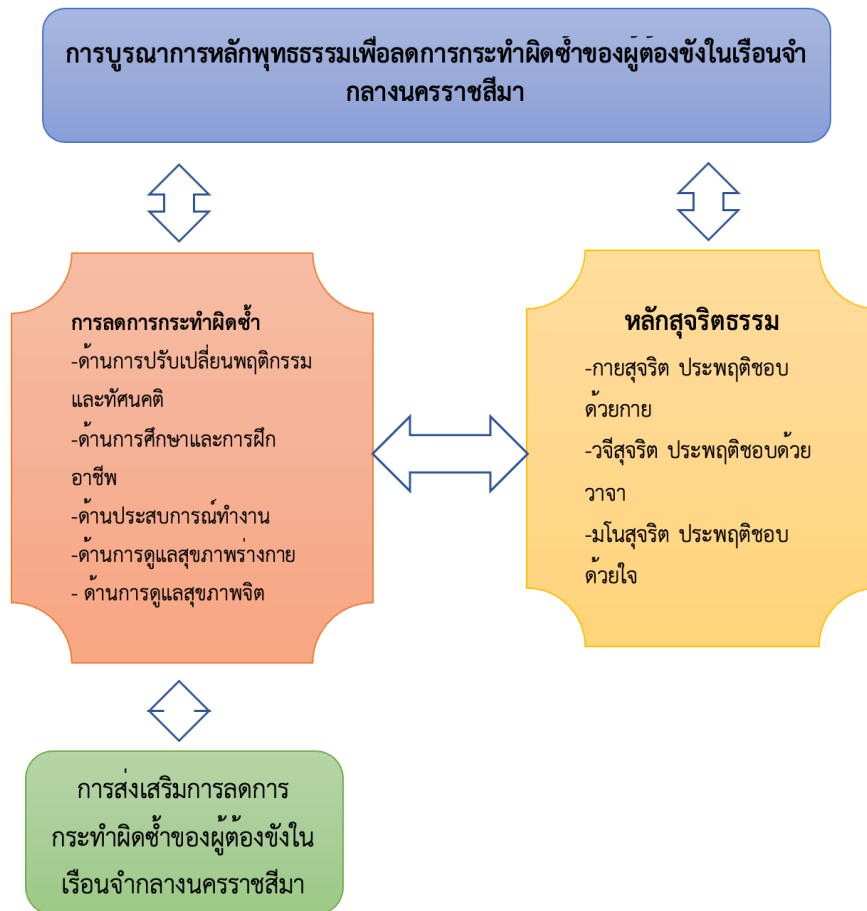
2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสุจริตธรรมกับการลดการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางนครราชสีมา มีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับปานกลาง ที่เป็นเช่นนี้เพราะ หลักสุจริตธรรมทั้งสามด้าน แม้จะมีบทบาทสำคัญต่อการปรับพฤติกรรมผู้ต้องขัง แต่การเปลี่ยนแปลงด้านจิตใจและพฤติกรรมต้องอาศัยเวลาความต่อเนื่อง และปัจจัยแวดล้อมที่เหมาะสม ผู้ต้องขังบางส่วนสามารถนำหลักสุจริตธรรมไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การควบคุมอารมณ์ การใช้เวลาว่างอย่างเหมาะสม และการคิดเมตตาต่อผู้อื่น ทำให้พฤติกรรมเสี่ยงลดลง แต่ก็ยังมีผู้ต้องขังบางกลุ่มที่ยังปรับตัวได้ไม่เต็มที่ เนื่องจากความเครียด ภูมิหลังชีวิต หรือขาดแรงสนับสนุนจากครอบครัวและสังคมภายนอก สอดคล้องกับงานวิจัยของ วีระชัย เหล่าลงอินทร์ และคณะ (2552) ได้วิจัยเรื่อง “การกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดมหาสารคาม” ผลการวิจัยพบว่า ระดับการศึกษา และจำนวนครั้งที่กระทำความผิด มีผลต่อการกระทำผิดซ้ำแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับงานวิจัยของ ทรรศพล ชุนรัง (2556) งานวิจัยเรื่อง “สาเหตุการกระทำผิดซ้ำคดีเกี่ยวกับทรัพย์: ศึกษาเฉพาะกรณีความผิดฐานลักทรัพย์นักโทษเด็ดขาดฝ่ายควบคุมแดน 8 เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร” ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยทางสังคมมีความสัมพันธ์กับการกระทำผิดซ้ำในระดับสูงที่สุดเมื่อเทียบกับปัจจัยอื่น โดยเฉพาะความสัมพันธ์ในครอบครัว ความสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อน สภาพแวดล้อมในสังคม ภาวะทางเศรษฐกิจ และการติดต่อกับกลุ่มอาชญากร ซึ่งเป็นปัจจัยหลักต้นสำคัญที่ส่งผลต่อโอกาสในการกลับมากระทำผิดซ้ำอย่างมีนัยสำคัญ ขณะเดียวกัน ปัจจัยด้านจิตวิทยา เช่น การถูกชักจูง ความไม่เกรงกลัวกฎหมาย ทัศนคติต่อการลงโทษ และระดับความรับผิดชอบส่วนตัว พบว่า มีความสัมพันธ์กับปัจจัยทางสังคมในระดับสูง และส่งผลต่อการกระทำผิดซ้ำโดยอ้อม ผ่านกระบวนการตัดสินใจและการตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมรอบตัว สังคมภายนอกที่มีทัศนคติทางลบต่อผู้พ้นโทษ รวมถึงอุปสรรคในการหางานทำ พบว่า มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลางถึงสูงกับโอกาสการกลับมากระทำผิดซ้ำ โดยยิ่งถูกปฏิเสธจากสังคมมากเท่าใด ความเสี่ยงในการกลับไปสู่วงจรอาชญากรรมยิ่งสูงขึ้น

3. การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อลดการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางนครราชสีมา ตามหลักสุจริตธรรม ประกอบด้วย 1. กายสุจริต ประพฤติชอบด้วยกาย 2. วาจาสุจริต ประพฤติชอบด้วยวาจา 3. มโนสุจริต ประพฤติชอบด้วยใจ เป็นหลักธรรมารประพฤติชอบด้วยความสัตย์จริง ซื่อตรง มีเจตนาบริสุทธิ์

และกระทำการทุกอย่างด้วยความถูกต้องดีงามซึ่งส่งเสริมลดการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับงานวิจัยของ อธิติยา อัสชาศัย (2567) ได้วิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักสุจริตธรรมเพื่อส่งเสริมการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่น ของประชาชนในเขตเทศบาลนครระยอง จังหวัดระยอง” ผลการวิจัยพบว่า หลักกายสุจริต ประชาชนควรเตรียมตัวและศึกษาข้อมูลก่อนใช้สิทธิเลือกตั้ง เพื่อรักษากฎระเบียบและไม่ทำผิดกติกา ควรให้เกียรติสถานที่และศึกษาผลงานของผู้สมัครที่ผ่านมาหมายถึงการตรวจสอบความประพฤติของตัวแทนที่เลือก หลักกจสุจริต ประชาชนควรตระหนักถึงสิทธิและเสรีภาพของตนเอง ขณะเดียวกันต้องเคารพสิทธิของผู้อื่นและปฏิบัติตามกฎหมายและระบอบประชาธิปไตย หลักมโนสุจริต ก่อนเลือกตั้ง ประชาชนควรคิดแยกแยะคุณสมบัติของผู้สมัคร โดยเลือกผู้ที่มีความประพฤติดีและมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม การวางแผนก่อนการลงคะแนนจะช่วยให้เลือกตัวแทนที่เหมาะสมมากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมานะ อภิวัฒนโน (ยีนยง) (2566) ได้วิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักสุจริตธรรมเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมการเลือกตั้งระดับท้องถิ่น ในตำบลบางสีทอง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี” ผลการวิจัยพบว่า การประยุกต์หลักสุจริตธรรมเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นในตำบล บางสีทอง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี สรุปได้ดังนี้ 1) ด้านกายสุจริต พบว่า นักการเมืองท้องถิ่น จะต้องทำสิ่งที่ดีงามถูกต้อง ควรให้ความช่วยเหลือประชาชนด้วยการให้สิ่งที่ประชาชนขาดแคลนเพื่อเยียวยาความเดือดร้อน ให้ความรู้ ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ และมีความเสียสละทุ่มเททำงานเพื่อประชาชนในท้องถิ่น 2) ด้านวจีสุจริต พบว่า นักการเมืองท้องถิ่นจะต้องทำสิ่งที่ดีงามถูกต้อง ควรรักษาคำมั่นสัญญาที่ได้ให้ไว้กับประชาชน และสามารถทำในสิ่งที่พูดไว้กับประชาชนได้ จึงจะได้รับความเคารพนับถือ ความเลื่อมใสศรัทธาจากประชาชน 3) ด้านมโนสุจริต พบว่า นักการเมืองท้องถิ่นควรมีความเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อส่วนรวม มีความปรารถนาดีมุ่งมั่นตั้งใจทุ่มเทในการทำงาน ทำหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมายด้วยความซื่อสัตย์สุจริต อย่างเต็มความสามารถ เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนในท้องถิ่น และสังคมต่อไป

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

จากภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัยเรื่อง “การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อลดการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางนครราชสีมา” สามารถอธิบายได้ว่า

1. การลดการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางนครราชสีมา การลดการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยหลายปัจจัยร่วมกัน โดยเริ่มจากการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและทัศนคติให้ผู้ต้องขังตระหนักถึงโทษของการกระทำที่ผ่านมา พร้อมเปิดใจยอมรับความผิดและมีความตั้งใจที่จะเปลี่ยนแปลงตนเอง การอบรมธรรมะ การฝึกสติ และการแนะแนวชีวิตช่วยให้ผู้ต้องขังคิดอย่างมีเหตุผลมากขึ้น ลดความก้าวร้าว และมองอนาคตในทางสร้างสรรค์ ด้านการศึกษาและการฝึกอาชีพก็เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้ผู้ต้องขังมีโอกาสพัฒนาความรู้และทักษะใหม่ ซึ่งนำไปสู่ทางเลือกในการประกอบอาชีพสุจริตเมื่อพ้นโทษ ทำให้มีความมั่นใจและลดโอกาสกลับไปสู่วงจรผิดเดิม ประสบการณ์ทำงานภายในเรือนจำ เช่น งานบริการ งานฝีมือ หรือการทำงานเป็นทีม ช่วยให้ผู้ต้องขังเรียนรู้วินัย ความรับผิดชอบ และการทำงานอย่างเป็นระบบ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญต่อการใช้ชีวิตในสังคม ด้านสุขภาพร่างกายก็มีบทบาทไม่น้อย การออกกำลังกาย การดูแลสุขภาพอนามัย และการได้รับบริการทางการแพทย์ที่เหมาะสมช่วยลดความเครียดและเพิ่มสมรรถภาพร่างกาย ทำให้ผู้ต้องขังมีพลังในการปรับตัวและพัฒนาตนเอง ขณะเดียวกัน การดูแลสุขภาพจิตเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง

เพราะผู้ต้องขังจำนวนมากมีความวิตกกังวล ซึมเศร้า หรือความกดดัน การให้คำปรึกษา การทำสมาธิ กิจกรรมบำบัด และการสร้างพื้นที่ปลอดภัยทางอารมณ์ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งภายในใจ

2. การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อลดการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในเรือนจำกลาง นครราชสีมา การลดการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังสามารถทำได้อย่างเป็นรูปธรรมเมื่อมีการบูรณาการ หลักสุจริตธรรม ซึ่งประกอบด้วยกายสุจริต วาสุจริต และมโนสุจริต เพื่อนำไปใช้ทั้งในกระบวนการฟื้นฟูและการดูแลผู้ต้องขังภายในเรือนจำ โดยเริ่มจาก กายสุจริต ซึ่งหมายถึงการประพฤติชอบด้วยการกระทำ การฝึกให้ผู้ต้องขังทำกิจกรรมที่มีระเบียบ เช่น การเข้าร่วมกิจกรรมฟื้นฟู การทำงานบริการ หรือการปฏิบัติตามกฎระเบียบอย่างเคร่งครัด ช่วยให้พวกเขาเรียนรู้วินัย ความรับผิดชอบ และความซื่อสัตย์ ซึ่งเป็นพื้นฐานในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ในด้านวาสุจริต การใช้คำพูดสุภาพ ไม่ดูหมิ่น และไม่ใช้คำรุนแรงต่อผู้อื่น รวมทั้งการสื่อสารด้วยความจริงใจและสร้างสรรค์ เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยลดความขัดแย้งภายในเรือนจำ อีกทั้งยังช่วยฟื้นฟูความมั่นใจและกำลังใจแก่ผู้ต้องขังที่ตั้งใจกลับตัว ทำให้เกิดความไว้วางใจและส่งเสริมบรรยากาศที่เอื้อต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และมโนสุจริต เป็นหัวใจหลักของการเปลี่ยนแปลงภายในจิตใจผู้ต้องขัง การฝึกให้คิดดี มีเมตตา ไม่อคติ รวมถึงการปลูกฝังให้เชื่อมั่นว่าการทำดีจะนำไปสู่ชีวิตที่ดีขึ้น ช่วยให้ผู้ต้องขังควบคุมอารมณ์ ลดความโกรธ ความอาฆาต และความต้องการตอบโต้ เมื่อจิตใจสงบและมองโลกในแง่ดีมากขึ้น การกระทำผิดซ้ำย่อมลดลงเป็นธรรมชาติ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) เรือนจำกลางควรกำหนดนโยบายสร้างโอกาสในการฝึกงานอย่างเท่าเทียมสำหรับผู้ต้องขังทุกกลุ่ม และแนวทางและมาตรฐานกลางให้เรือนจำทุกแห่งดำเนินการเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังทุกคนสามารถเข้าถึงการฝึกงานได้
- 2) เรือนจำกลางควรพัฒนานโยบายส่งเสริมการฝึกงานจริงในเรือนจำ ให้เรือนจำมีความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก สถานประกอบการ วิทยาลัยอาชีวศึกษา หรือภาคเอกชน เพื่อจัดให้มีการฝึกงานจริงที่สอดคล้องกับตลาดแรงงาน ทำให้ผู้ต้องขังได้รับประสบการณ์ที่สามารถนำไปใช้ได้จริงหลังพ้นโทษ
- 3) เรือนจำกลางกำหนดนโยบายด้านสุขภาพจิตผู้ต้องขังให้เป็นวาระสำคัญของเรือนจำ รัฐควรสนับสนุนงบประมาณ บุคลากร และเครื่องมือด้านสุขภาพจิตอย่างเพียงพอ เพื่อให้เรือนจำสามารถจัดกิจกรรมฟื้นฟูจิตใจ กลุ่มให้คำปรึกษา กลุ่มสมาธิบำบัด หรือกิจกรรมจิตอาสาได้อย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

- 1) เรือนจำกลางควรจัดทำแผนฝึกงานที่ชัดเจน ให้ผู้ต้องขังหมุนเวียนฝึกในงานด้านต่าง ๆ เช่น งานช่าง งานครัว งานเกษตร หรือการผลิตสินค้า พร้อมมีผู้ควบคุมงานคอยให้คำแนะนำและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดทักษะที่นำไปใช้ได้จริงหลังพ้นโทษ

2) เรือนจำกลางควรพัฒนากระบวนการสร้างโอกาสในการฝึกงานอย่างเท่าเทียม ควรประกาศเกณฑ์การเข้าร่วมฝึกงานอย่างโปร่งใส ใช้ระบบสมัครตามความสนใจ หรือพิจารณาจากความพร้อมของผู้ต้องขัง เพื่อไม่ให้เกิดความลำเอียง และเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังทุกคนได้พัฒนาตนเองอย่างเป็นธรรม

3) เรือนจำกลางควรสนับสนุนกิจกรรมฟื้นฟูสุขภาพจิตอย่างต่อเนื่อง จัดกิจกรรมที่ช่วยคลายความเครียด การทำสมาธิ ศิลปะบำบัด ดนตรีบำบัด หรือกิจกรรมกีฬา เพื่อช่วยปรับสมดุลอารมณ์ของผู้ต้องขัง ลดความก้าวร้าว และเสริมทักษะการควบคุมอารมณ์

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยและแนวทางการป้องกันการกระทำผิดซ้ำในผู้ต้องขังในเรือนจำกลางนครราชสีมา

2) ควรทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การบูรณาการหลักสังคหวัตถุธรรมเพื่อลดการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางนครราชสีมา

3) ควรทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในเรือนจำหลายพื้นที่หรือเรือนจำประเภทอื่น เช่น เรือนจำชาย เรือนจำหญิงหรือทัณฑสถานบำบัดยาเสพติด เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพของการฟื้นฟูและการลดการกระทำผิดซ้ำในบริบทที่แตกต่างกัน

เอกสารอ้างอิง

- กรมราชทัณฑ์. (2566). รายงานสถิติจำนวนผู้ต้องขังและอัตราการกระทำผิดซ้ำ. กรุงเทพฯ: กรมราชทัณฑ์.
- กลุ่มพัฒนาระบบบริหาร (กพร.). กรมราชทัณฑ์. (2564). *รวมพลังขับเคลื่อน 8 มิติยกระดับสร้างความปลอดภัย*. นนทบุรี: กลุ่มพัฒนาระบบบริหาร (กพร.) กรมราชทัณฑ์.
- ทรงยศพล ขุนรัง. (2556). สาเหตุการกระทำผิดซ้ำคดีเกี่ยวกับทรัพย์สิน: ศึกษาเฉพาะกรณีความผิดฐานลักทรัพย์ นักโทษเด็ดขาดฝ่ายควบคุมแดน 8 เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกริก.
- พรกมล ยังดี และคณะ. (2568). ปัจจัยและแนวทางการป้องกันการกระทำผิดซ้ำในผู้ต้องขังคดียาเสพติด กรณีศึกษาจากเรือนจำกลางนครปฐมและเรือนจำกลางบางขวาง. *วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย*, 9(1), 75-89.
- พระมานะ อภิวิฑฒโน (ยีนยง). (2566). การประยุกต์หลักสุจริตธรรมเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นในตำบลบางสีทอง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี. *สารนิพนธ์ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ภาณุวัฒน์ มีเพียร และบุญเหลือ บุบผามาลา. (2565). ปัจจัยที่ทำให้มีการกระทำผิดซ้ำในคดียาเสพติดของผู้ต้องขังเรือนจำกลางอุดรธานี. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 7(2), 17-32.
- วรรณ อินทร์จันทร์. (2564). การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของผู้ต้องขังผ่านกิจกรรมธรรมะในเรือนจำ. *วารสารการบริหารและพัฒนา*, 13(1), 99-114.

วีระชัย เหล่าลงอินทร์ และคณะ. (2552). การกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดมหาสารคาม.

วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 3(1), 29-38.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2563). คู่มือหลักสุจริต 3 เพื่อส่งเสริมคุณธรรมของข้าราชการ.

กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ.

อติติยา อัชชาศัย. (2567). การประยุกต์หลักสุจริตธรรมเพื่อส่งเสริมการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นของประชาชน

ในเขตเทศบาลนครระยอง จังหวัดระยอง. วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมการบริหาร, 7(6), 248-260.

Cullen, F.T. & Gendreau, P. (2000). Assessing Correctional Rehabilitation: Policy, Practice, and Prospects. *Criminal Justice*, 3(2), 109–175.

Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd ed.). New York: Harper and Row.

